

foto's Ronald Messemaker

Impuls voor rietsnijders en

Grote aanpassingen in beheer Nationaal Park

Het gaat niet goed met de rietsnijsector. Dit heeft gevolgen voor het beheer van het Nationaal Park Weerribben-Wieden, dat grotendeels door rietsnijders wordt gedaan. Met een zogenoemde **Rietimpuls** bieden het ministerie van LNV, de Provincie Overijssel en gemeente Steenwijkerland de rietsector een helpende hand. Totaal is ruim vier miljoen euro beschikbaar. Voorwaarde is wel dat de Rietimpuls de Natura 2000-doelstellingen in het gebied ondersteunt.

— Bart de Haan (Natuurmonumenten) en Lammert Kragt (Staatsbosbeheer)

> UIT ONDERZOEK, gepresenteerd in het rapport 'Met een kluitje in het riet, of...', bleek dat de rietsnijsector voor een schraal loon van zo'n €10,- per uur 2000 hectare van het Nationaal Park Weerribben-Wieden onderhoudt. Er blijken twee grote knelpunten te zijn. Er is sprake van een toenemende concurrentie vanuit het buitenland en de opbrengst van de rietlanden wordt door successie steeds minder. De rietsnijsector heeft naar aanleiding hiervan een sterke lobby ingezet om de sector in de benen te houden. Dat dit met succes is gebeurd, bleek in februari van 2009 bij de oprichting van het nationale park. De minister had een groot cadeau voor de rietsnijders in petto. Maar liefst 3 miljoen euro had zij gereserveerd om de rietsnijsector een helpende hand toe te steken. Hier was overigens een amendement voor nodig van de Christen Unie. De minister verbond er wel een voorwaarde aan. Deze Rietimpuls zou ook de

Natura 2000-doelstellingen die het gebied heeft moeten dienen. De provincie Overijssel achtte het belang van een vitale rietsector ook groot. Zij zegde ook een miljoen euro toe. En of het niet op kon, kwam de gemeente Steenwijkerland nog eens met €250.000,- over de brug.

Natura 2000-doelen

Het is nu aan de werkgroep, met daarin het ministerie van LNV, provincie Overijssel, gemeente Steenwijkerland, waterschap Reest & Wieden, verenigingen van rietsnijders uit De Wieden en De Weerribben, Staatsbosbeheer (beheerder De Weerribben) en Natuurmonumenten (beheerder De Wieden) om dit geld een goede bestemming te geven. Dit zal binnen twee jaar moeten gebeuren.

Het geld moet zorgen voor een reële vergoeding voor het landschapsbeheer, het ondernemerschap moet worden gestimuleerd en het moet zoals gezegd de Natura 2000-doelen dienen. Daarnaast is een deel van het geld gereserveerd om een oplossing te bedenken voor de biomassaproblematiek; maaisel van hooi- en rietlanden wordt nu voor een belangrijk deel gebrand in het veld. Mogelijk is er energie uit deze biomassa te halen. Een klein deel van het budget gaat naar promotie van de rietsector en

educatie van de rietsnijders. Voor het beheer zelf blijft zo'n 75% van het geld over. Hoe moest dit geld verdeeld worden en hoe er voor te zorgen dat ook het behalen van de Natura 2000 doelen dichterbij komt? Rietsnijders wilden het heel pragmatisch verdelen onder de rietsnijders. Wie veel hectares onderhoudt, krijgt een groot deel van de pot. Voor Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer was dat onvoldoende. Zij wilden dat er ook daadwerkelijk invulling werd gegeven aan het feit dat de impuls de Natura 2000 doelen zou dienen. Na veel overleg is er uiteindelijk tot een compromis gekomen.

Zomermaaien

Zowel in De Wieden als in de Weerribben zijn er recentelijk vegetatiekarteringen uitgevoerd. Hierbij zijn alle acht habitattypen, waarvoor deze gebieden zijn aangewezen, als vegetatietypen onderscheiden. Uit de karteringen bleek dat veel rietlanden met een productiedoelstelling bestaan uit een Natura 2000-habitatype, zoals **trilveen**, **overgangsveen** (ook wel veenmosrietland) en **moerasheide**. Sommige rietlanden bleken kenmerken te hebben van **blauwgrasland**. Zo staan er in sommige rietlanden soorten als *Spaanse ruiter*, *draadrus*

en *knotszegge*. Blauwgrasland is ook een Natura 2000-habitatype, waarvoor De Wieden en De Weerribben doelstellingen hebben gekregen. Heel verrassend is dit niet. Veel van de rietlanden, met name in het zuidelijke deel van het nationale park in De Wieden, waren voorheen hooilanden. Omschakeling van hooilandbeheer (zomermaai-beheer) naar rietproductie (wintermaai-beheer) heeft soms pas recent plaatsgevonden.

Vanuit Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten (zie kader), gesteund door de Natura 2000-doelen, was er druk om met het geld van de rietimpuls ten minste de belangrijkste habitattypen die zomermaai-beheer behoeven ook weer in de zomer te gaan maaien. Dit gold met name voor de types trilveen en blauwgrasland. Daarnaast was er bij Natuurmonumenten de wens om meer veenmosrietlanden en moerasheiden in de zomer te gaan maaien. Zomermaai-beheer is duurder dan wintermaai-beheer. Dit heeft te maken met het feit dat er bij zomermaai-beheer geen rietopbrengst meer is. Afhankelijk van de beheerkosten en de zeldzaamheid van een vegetatietype wordt het beheer vergoed. Zo krijgt een pachter voor trilveen €1808,04 per ha/jaar en voor een gemaaid rietland €191,46 per ha/jaar.

natuur in Weerribben-Wieden

<< Knotssegge
< Spaanse ruiter

Rietlandvisie

Natuurmonumenten heeft onlangs een rietlandvisie opgesteld. In deze visie wordt aangegeven dat veel rietlanden bij Natuurmonumenten van bijzondere kwaliteit zijn. Bij natte rietlanden die periodiek gemaaid worden is die kwaliteit veelal faunistisch (moerasvogels). Bij andere rietlanden is de kwaliteit vaak botanisch. Het beheer van de meeste van de rietlanden in handen van Natuurmonumenten is gericht op rietproductie en niet zozeer op de natuurwaarden. Natuurmonumenten geeft in de rietlandnotitie aan dat ze dit onwenselijk acht en zou dan ook willen dat op ten minste een deel van deze rietlanden het beheer weer gericht zal gaan worden op de natuurwaarden. In veel gevallen betekent dat een omschakeling van wintermaai-beheer naar zomermaai-beheer. Zoals al eerder gemeld in dit Vakblad heeft zomermaai-beheer enkele belangrijke voordelen boven wintermaai-beheer voor bijzondere flora.

Pacht

Voor Staatsbosbeheer in De Weerribben liggen de zaken anders dan bij Natuurmonumenten in De Wieden. Bij Staatsbosbeheer hebben de pachters voor een belangrijk deel zesjarige overeenkomsten. Zij pachten tezamen ongeveer een derde deel van De Weerribben. De vergoeding voor het beheer van De Weerribben is vastgelegd in een contract van Staatsbosbeheer met de minister van LNV. De groene diensten die de pachters leveren zijn niet in dit contract opgenomen. De pachters hebben in het verleden wel verlaging van de pachtprijs gekregen, maar op dit moment worden de kosten voor het beheer niet gedekt. De pachter krijgt te weinig en Staatsbosbeheer legt er op toe. De rietimpuls-gelden zullen in De Weerribben gebruikt worden om het beheer van de verpachte percelen reëel te vergoeden. Het is op dit moment nog onduidelijk wat de rietimpuls gaat betekenen voor het gevoerde beheer.

Bij Natuurmonumenten vindt de beheervergoeding plaats via Programma Beheer.

Natuurmonumenten heeft kunnen afdwingen dat rietsnijders alleen aanspraak kunnen maken op beheervergoeding vanuit de rietimpuls-gelden als deze gebruikt worden om het voor

het habitatype gewenste beheer te voeren. Dus heeft een rietsnijder een trilveen, of nat schraalland, dan zal hij moeten omschakelen naar het zomermaai-beheer om voor een vergoeding uit de rietimpuls in aanmerking te komen. Voor veenmosrietlanden en moerasheide is besloten dat een pachter ten minste 50% van zijn areaal veenmosrietland en/of moerasheide in zomermaai-beheer moet nemen.

Selectie percelen

Om dat deel van de veenmosrietlanden en moerasheiden in De Wieden te selecteren waar bij voorkeur zou moeten worden omgeschakeld naar zomermaai-beheer, kwam de recente vegetatiekartering goed van pas. Allereerst is een lijst gemaakt van alle percelen met veenmosrietland per pachter. Vervolgens zijn per pachter de meest soortenrijke percelen en de percelen met de meest bijzondere vegetaties geselecteerd tot zo'n 50% van het oppervlakte van het veenmosrietland per pachter. Tot slot is er gekeken naar de landschappelijke openheid. Het landschap mag niet te open worden. Veel fauna van hooilanden is afhankelijk van structuur. Deze structuur zorgt er onder andere voor dat dieren kunnen schuilen bij slecht weer of

wanneer er net gemaaid is. Voor enkele soorten zijn de verschillende structuren in het landschap zelfs essentieel, omdat zij in verschillende levensfasen gebruik maken van verschillende structuren in het landschap. Niet voor niets zijn bosranden en structuurrijke graslanden rijk aan soorten. Wanneer bleek dat op basis van botanische kwaliteit er hele gebiedsdelen in zomermaai-beheer zouden moeten worden genomen, is getracht daarin delen aan te wijzen die in wintermaai-beheer kunnen blijven of nog extensiever beheerd kunnen gaan worden. In het laatste geval ontstaat er op zulke plekken overjarig riet of struweel.

Bij Staatsbosbeheer wordt de vegetatiekartering op dit moment nog uitgewerkt. Aan de hand van het resultaat gaat Staatsbosbeheer bekijken met welke pachters zij willen gaan overleggen om een omschakeling naar zomermaai-beheer te realiseren.

Overleg met de rietsnijders

Nadat de wensen van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten bekend zijn, moet er gepraat worden met de pachters. Het kan zijn dat zomermaai-beheer en de inkomsten die daarbij horen, een welkome aanvulling is op de be-

Botanisch hooiland met moeraskartelblad

drijfsvoering. Het kan natuurlijk ook zo zijn dat de pachter meer brood ziet in rietlandbeheer of dat de rietsnijder 's zomers ander werk te doen heeft. Er moet dus per pachter worden gekeken wat de mogelijkheden zijn.

Wanneer een rietsnijder, ondanks het feit dat hij botanisch waardevolle percelen heeft, riet wil blijven snijden, zal hij niet in aanmerking komen voor de impuls gelden. Het kan natuurlijk zo zijn dat de rietsnijder het niet eens is met het door de TBO's voorgestelde maairegime, maar best wel delen in zomermaai-beheer wil nemen. In overleg met de pachter worden de wensen van beide partijen op elkaar afgestemd.

Het overleg met alle rietsnijders, dat dit voorjaar start, zal een hele klus zijn, omdat er alleen al in De Wieden van de 450 hectare veenmosrietland en moerasheide de helft in zomermaai-beheer moet worden genomen.

Veel meer hooiland

Als de onderhandelingen gaan zoals Natuurmonumenten hoopt, zal alleen al in De Wieden zo'n 31 hectare trilveenrietland, zo'n 26 hectare schraal rietland en zo'n 225 hectare veenmosrietland en moerasheide, hooiland geworden zijn. In totaal komt er zo in een jaar alleen al in De Wieden meer dan 280 hectare hooiland bij. Hiermee neemt het areaal botanisch hooiland in De Wieden in een klap met 42% toe! Niet alleen betekent dit een enorme toename van het (potentieel) leefgebied van hooilandsoorten, zoals moeraskartelblad, gevlekte orchis en aardbeivlinder, maar zoals gezegd draagt het ook enorm bij aan de landschappelijke openheid. De verwachting van de verandering in het beheer is dan ook dat er de komende jaren de afname van enkele hooilandsoorten gestopt zal kunnen worden. Misschien dat sommige soorten zelfs weer gaan toenemen. Als dat gaat lukken is er zeer veel gewonnen!

Continuïteit

Vanaf 2011, wanneer de rietimpuls gelden uitgegeven zijn, is het van het grootste belang dat de impulsregeling wordt opgevolgd door een definitieve regeling via de Subsidieregeling Natuur en Landschap. Deze regeling moet doorwerken in het contract dat Staatbosbeheer heeft met de minister van LNV. Indien dat niet het geval is, dan is de uitwerking van de impulsregeling tevergeefs en zullen de Natura 2000 ambities en doelen waarvoor het gebied aan de lat staat niet haalbaar zijn. Dat zou een gemiste kans zijn.<

*Bart de Haan, Stafmedewerker ecologie regio Overijssel-Flevoland bij Natuurmonumenten
B.dehaan@natuurmonumenten.nl
Lammert Kragt, Districtshoofd Overijssel Noord bij Staatsbosbeheer*